

Abant Toplantılarına iki kez katıldım ve her ikisinde de aynı hoş şaşkınlığı yaşadım: sanki toplantı başka bir ülkede yer alıyordu. Kamplara bölünmüş, herkesin herkese kuşku ve güvensizlikle baktığı, fobili, hırçın ve saldırgan siyasi hava hiç yoktu. Katılımcılar rahattı, sakindi, zaman zaman heyecanlı ama ölçülüydü, her türlü konuşmayı sinirlenmeden dinliyorlardı, seslerini yükseltmeden, kaşlarını çatmadan konuşuyorlardı. İnsan ilişkileri de bu siyasi havayla uyumluydu. Bir mutabakat sağlanmıştı. Hoşgörü, ötekini kabullenme veya isterseniz demokrasinin ruhu egemendi toplantı salonunda ve dışında.

Ütopya benzettiğim bu ortamın ilk akla gelen açıklaması katılımcıların aynı görüşte insanlardan oluşmuş olmasıdır. Ancak salonda “her türlü” insan vardı ve katılımcılar bu kimlik farklarına sahip çıkarak konuşuyorlardı. Aynı görüş değil daha çok aynı niyet egemendi toplantıda. İnanç grupları açısından bakıldığında, Sunnisi, Alevisi, ateisti, her türlü Hıristiyanı, Müsevisi oradaydı. Etnik açıdan baksanız yine öyle: Türkü, Kürdü, Arabı, Süryanisi, Ermenisi, Rumu salondaydı. Siyasi açıdan da öyle: Muhafazakârı, liberali, solcusu, sağcısı, Kürtçüsü, Türkçüsü... Farklı siyasi partilere oy verenleri de tahmin etmek olanaklıydı. Türkiye'nin bütünü burada sanki; yalnız gerilim, Türkiye'nin “ortak paydası” gerilim yoktu! Nasıl sağlanıyor bu? Ya da aynı soruyu, hayati önemini hatırlatarak başka türlü soralım: Böyle bir uyum Türkiye saatinde neden sağlanamıyor? Abant Toplantılarının bu “sırrını” çözersek belki ülkede mutabakat eksikliğini temel nedenini de bulacağız.

Bu şaşırtıcı “uyumla” ilgili akla gelen oldukça inandırıcı ikinci bir açıklama bütün bu katılımcıları bir arada tutanın ortak bir “hasmın/düşmanın” var olmasıdır. Toplantıların biri toplumsal mutabakat ve demokratikleşme, ikincisi toplum üstündeki antidemokratik vesayet kalkması ve yargının demokratikleşmesiydi. Her iki toplantıda da yeni bir anayasanın ve demokratik uygulamaların gereği gündemdeydi. Türkiye'nin siyasi hayatını izleyenler hemen “Ha! Anlaşıldı!” diyecekler; “Bunlar onlardır!” deyip bildik stereotipleri tekrarlayacaklardır. Ama demokratikleşmek, vesayet kalkması ve yeni bir anayasa neden insanları bir araya getirmez veya bu tür öneriler neden insanları kamplara ayırır sorusu hemen akla geliyor. Sebep her teklifin arkasında bir kötü niyet arama sendromu mu, genel güvensizlik mi, paranoyakça korkular mı? Sanırım başarılı toplantıların sırrı tam da bu tür alanlarda aranması gerekiyor.

Söz konusu değişiklikleri istemeyenler var olsa dahi hırçınlık neden kaçınılmaz olsun? Anlaşmazlık başkadır, bugün siyaset alanında yaşanan karşı tarafı “tanımama” başkadır. Karşı olmak başkadır, kavga etmek başkadır. İlginç olan, konuşmacıların bazılarını başka ortamlarda, örneğin televizyon programlarında görüşlerini dile getirirken izledim; oldukça farklıydılar. Gergin, sinirli, hatta saldırgan ve provokatif. Abant ortamındaki kişilikleri gitmiş farklı bir “ben” gelmişti. Yani ortamın kendisinin etkin olduğunu görüyoruz. Biri mutabakat, öteki çatışma alanı. “Ortak bir hasım uyumu sağlıyor” görüşü her şeyi açıklamak için yeterli değil. Abant toplantılarının başarısı

sunduğu ortamdır. Bu ortamı anlamaya çalıştım.

Bu toplantılara katılanlar orada kimlikleri, inançları, siyasi görüşleri, kökenleri yüzünden saldırıya uğramayacaklarını, sıfatlarla işaretlenip tecrit edilmeyeceklerini peşin biliyorlar. Sanırım “ortamın sırrı” burada. Böyle bir çevrede insan kendiliğinden, bir refleks olarak, bilincinde bile olmadan daha güvenli, daha terbiyeli ve daha demokrat oluyor. Çünkü saldırganlık bulaşıcıdır. Yani tersine, saldırıya uğrayacağınıza inandığınız bir ortamda siz de, hatta daha oraya varmadan çevreye uyum sağlamış, küstahlaşmış olursunuz. Daha üzücü olanı, artık size kötü davranılmasa bile, beklentiniz “burada bana kötü davranılacaktır” idiyse bu kez siz saldırgan yanınızla davranırsınız. Başka türlü söylersek, davranışlarımız beklentilerimize göre olur. Düşman bir ortamda veya düşman olduğuna inandığımız bir ortamda biz de dost olamıyoruz. Dost bir ortam algılıyorsak tabii ki sakin, hatta sevimli oluruz.

Durum böyleyse, karşı tarafta bize karşı düşmanca davranan birilerini gördüğümüzde kendi rolümüzü de gözden geçirmemiz gerekmez mi? Acaba biz kendimiz “dostuz, sana saldırmaya niyetimiz yoktur, seni dinlemeye ve anlamaya hazırız” mesajını gerektiği kadar güçlü bir biçimde verdik mi sorusunu kendimize sormamız, bize düşeni yaptık mı diye kendimizi yoklamamız gerekmez mi? Tahammülsüzlük, güvensizlik, kuşkular ve korkular bir ortam sorunudur; ve “ortam” dediğimizde “biz” ve “bizim rolümüz” de söz konusudur.

Abant Toplantısına katılanlar ne tür bir ortamla karşılaşacaklarını biliyorlar; bu beklenti de o uyumlu hoş ortamı gerçekleştiriyor. Benim merak ettiğim şu: acaba en saldırgan yurttaşlarımızdan birkaçının bu toplantılara katılmaları sağlansa ne olur? En azından bu yazdıklarımın doğru veya yanlış olduğu daha kesin bir biçimde ortaya çıkar. Onlar da Abant ruhuna uyar farklı bir kişilik sergilerlerse, yani her insanda mutlaka bulunan güzel yanlarını öne sürerlerse elimizde yol gösterici bir pusulamız olur: kendimiz demokratikleştikçe karşı tarafı da dönüştürebileceğimizi öğreniriz.

Kısır döngüdür ortam. Siz onlara güvenmezseniz onlar da size güvenmez; sonra da “bana güvenmiyorlar, bunlarla yan yana yürünmez” dersiniz. Herkes haklı ve herkes haksızdır bu kısır döngüde. Kısır döngüyü ise birilerinin kırmaması gerekir. Ortamı değiştirerek. Sanırım Abant Toplantılarının önemli rolü budur. Abant gölünün ayna benzeri sathına bakarken, bu ortam farklı; diyelim, Karadeniz’in fırtınalı yüzeyi farklıdır, diye düşündüm. İnsan kendi seçtiği ortamın etkisinden kendini ister istemez kurtaramıyor.

*